

Die Nachlassverzeichnisse der Literaten in Tallin 1710–1805, wyd. Raimo Pullat, Estopol, Tallinn 2007, ss. 270.

Raimo Pullat, wybitny estoński historyk dziejów nowożytnych i najnowszych od z górą dziesięć lat konsekwentnie kontynuuje dzieło udostępniania szerokim kręgom kolegów po

fachu niezwykle cennego zbioru źródeł, jaki stanowią osiemnastowieczne inwentarze mienia mieszczan Rewla (Tallina). Po tomach poświęconych kupcom i rzemieślnikom¹ przysłała kolej na elitę intelektualną (*Gelehrte, literati*), ludzi z wykształceniem akademickim.

Publikacja ma w zamierzeniu wydawcy ułatwić wszechstronne poznanie światopoglądu, codzienności, społecznych powiązań *uczonych*. Ma też dostarczyć informacji o kulturalnych związkach Rewla z miastami zagranicznymi i w ten sposób ułatwić powstanie ciągle jeszcze nie napisanej historii kultury Rewla.

Znaczenia „uczonych” dla społeczności Rewla nie sposób przecenić. Choć stanowili niewielką część populacji (ok. 3% w połowie XVIII w, ok. 6% w latach osiemdziesiątych), byli rzeźnikami idei oświecenia. Wpływali na charakterystyczne dla epoki zbliżenie kultury wysokiej i ludowej, rozszerzenie kręgu zainteresowanych teatrem, muzyką, sztukami plastycznymi, czytelników czasopism, miłośników literatury pięknej. Nie tylko arystokracja, lecz także elity miejskie odczuwały potrzebę zarówno biernego jak i czynnego uczestnictwa w kulturze. Wykształceni mieszczaństwo znali w mowie i piśmie języki obce — francuski, angielski, często także rosyjski.

Wydawnictwo zawiera inwentarze pośmiertne mienia 23 osób, przeważnie z drugiej połowy XVIII stulecia (15 spisów). W gronie tym znajdujemy prawników, przedstawicieli zawodów medycznych (aptekarz, lekarz, chirurg), nauczycieli, urzędników miejskich i duchownych; także kobiety — małżonkę pastora i wdowę po aptekarzu. Pewne wątpliwości budzi zaliczenie chirurga do grona uczonych. Spuścizna, jaką pozostawił po sobie Andreas Arnold Christoph Ritter (1767), pozwala sądzić, że podobnie jak wówczas wiele osób jego profesji był bardziej rzemieślnikiem niż intelektualistą. Pozostały po nim m.in. instrumenty chirurgiczne i barwierskie, zaś księgozbiór zawierał niemal wyłącznie dzieła medyczne.

Publikacja obejmuje wszystkie zachowane inwentarze. Dzięki temu mamy do czynienia ze swoistą próbą losową, nie zaś jak w przypadku tomów poprzednich materiałem wyselekcjonowanym przez wydawcę. To podnosi jej wartość; umożliwia analizy statystyczne, poszerza możliwości porównań z danymi inwentarzy z innych miast Europy.

Inwentarze z Rewla pozwalają na uchwycenie zmian w takich dziedzinach kultury jak rynek książki, rozwój czytelnictwa, rozpowszechnienie się czasopism. Rzucają światło na przemiany mody pod wpływami francuskimi i angielskimi. Zawierają też informacje ważne dla poznania wyposażenia i zdobienia wnętrz, kultury stołu, nowych używek.

Publikacja opatrzona jest wstępem w językach estońskim oraz niemieckim i wykazem skrótów. Korzystanie z edycji ułatwiają indeksy: miejscowości, osób i autorów odnotowanych w inwentarzach książek.

A. Klonder

¹ Por. omówienia: „Kw.HKM”, R. XLV, 1997, nr 1, s. 103–104; R. XLIX, 2001, nr 4, s. 413; R. LV, 2007, nr 1, s. 97.